

Cuprins

Escul în vremuri întunecate	7
Manhattan 1981	33
De ce contează păsările.....	43
Salvează ceea ce iubești.....	53
Capitalism în <i>hyperdrive</i>	85
Arză-te-ar focul!	95
O prietenie.....	121
Susținere înflăcărată	133
Zece reguli pentru romancieri	149
Lipsă	153
Obişnuiții	175
Pierderi invizibile.....	185
13.09.2001	209
Ilustrate din Africa de Est.....	215
Sfârşitul sfârşitului lumii.....	227
Trecere de pietoni.....	265

Jonathan Franzen

Sfârșitul sfârșitului lumii

eseuri

Traducere din limba engleză
de Daniela Rogobete

POLIROM
2019

Situația din Albania nu e una disperată. Mulți vânători de dată recentă par conștienți că trebuie să se schimbe ceva, o educație ecologistă mai bună și creșterea numărului de turiști străini pot mări cererea de zone naturale neafectate, iar populațiile de păsări se vor reface repede dacă guvernul aplică legea în ariile protejate. Atunci când i-am dus pe vânătorul pasionat și pe soția lui la Karavasta și le-am arătat rațele și cocorii de pe iazul protejat, soția a strigat cu mândrie și încântare: „Nu știam că avem asemenea păsări aici!”¹

Mai înspre sud și speranța e mai firavă. În Egipt, la fel ca în Albania, istoria și politica militează împotriva protejării naturii. Pe hârtie Egiptul apare ca semnatar al multor convenții internaționale care reglementează vânătoarea de păsări, dar resentimentele persistente la adresa colonialismului european, exacerbate de tensiunile legate de Israel și amplificate de conflictul dintre cultura tradițională musulmană și libertățile destabilizatoare ale Occidentului, fac ca guvernul egiptean să nu se simtă foarte îndemnat să le respecte. În plus, revoluția egipteană din 2011 a fost îndreptată evident împotriva forțelor de ordine egiptene. Noul președinte, Mohamed Morsi, nu-și poate permite să facă exces de zel în aplicarea legii. Conduce o țară săracă (deși

---

1. La scurt timp după vizita mea, soțul în cauză și-a vândut pușca. Doi ani mai târziu, după publicarea acestei istorisiri în *National Geographic*, împreună cu fotografiile lui David Guttenfelder, guvernul albanez a interzis vânătoarea timp de doi ani la nivel național. Interdicția a fost reînnoită pentru alți cinci ani. Aplicarea ei rămâne totuși o problemă (n.a.).

în nici un caz muritoare de foame), cu nouăzeci de milioane de locuitori, în a cărei structură națională anumite grupuri etnice cheie, precum beduinii, sunt prea puțin integrate. Are griji mult mai presante decât soarta florei și faunei sălbătice.¹

Spre deosebire de Balcani, în nord-estul Africii există încă un obicei străvechi, puternic răspândit și neîntrerupt, de capturare a păsărilor migratoare de toate mărimile. (Se spune că afluxul miraculos de carne care i-a salvat pe israeliții din povestea biblică în deșertul Sinai ar fi fost furnizat de prepelițele migratoare.) Atâta vreme cât era practicat cu metode tradiționale – plase împletite de mână, bețe cu clei, capcane mici din papură, cămile pentru transport –, probabil că impactul asupra populațiilor de păsări adulte eurasiatice era unul acceptabil. Problema e că azi noua tehnologie a mărit enorm capturile, în timp ce obiceiul nu s-a schimbat.

Însă diferența culturală cea mai descurajatoare ar fi aceea că vânătorii de păsări egipteni nu fac nici o distincție între capturarea unui pește și a unei păsări. (De fapt în Delta Nilului se folosesc aceleași plase pentru ambele cazuri.) Pentru mulți occidentali păsările au o charismă și, astfel, un statut emoțional și chiar etic pe care peștii nu le au. În timp ce stăteam împreună cu șase beduini tineri, vânători de păsări, într-un cort din deșert, în vestul orașului Cairo, am văzut o codobatură galbenă care țopăia pe nisipul de afară. Reacția mea a fost una emoțională: vedeam un animal micuț, increzător, cu un penaj frumos, care tocmai zburase câteva sute de kilometri, traversând deșertul. Reacția vânătorului de lângă mine a fost să pună mâna pe o pușcă cu

---

1. Ce-i drept, Morsi a fost înlăturat din funcție în iulie 2013. De atunci se află în închisoare (n.a.).

aer comprimat și să tragă. Pentru el, atunci când codobatura a zburat nevătămată, a fost ca și când i-ar fi scăpat un pește din undiță. Pentru mine a fost un moment de rară ușurare.

Cei șase beduini, abia ieșiți din adolescență, își făcuseră tabăra într-un crâng rar de acacia, înconjurat din toate direcțiile de nisipul încins de soarele lunii septembrie. Patrulau prin crâng cu o pușcă cu gloanțe și niște arme cu aer comprimat și se opreau ca să stârnească păsările din copaci bătând din palme și izbind nisipul cu picioarele. Crângul era un magnet pentru păsările migratoare care se îndreptau spre sud și fiecare pasăre care venea în zbor, indiferent de mărime, specie sau statut de protecție, era ucisă și mâncată. Pentru tineri vânătoria păsărilor cântătoare era un mod de a scăpa de plictiseală, un motiv ca să se alăture unui grup și să facă treburi bărbătești. Aveau cu ei și un generator electric, un calculator plin cu filme de serie B, un aparat foto SLR, ochelari pentru vedere nocturnă și un kalasnikov cu care să tragă de distracție – toți proveneau din familii înstărite.

Captura lor de dimineață, niște păsări înșirate pe o sârmă ca o grămadă mare de pești, includea turturele, granguri aurii și lăcari micuți. Nu găsești prea multă carne la un lăcar și nici măcar la un grangur, dar ca să se pregătească pentru lunga lor călătorie autumnală anuală, păsările migratoare își fac provizii de grăsime, care se puteau vedea în lobii galbeni de pe burticile lor atunci când vânătorii le smulgeau penele. Mâncate cu orez condimentat, constituiau un prânz bogat. Deși în Orientul Mijlociu se crede despre granguri că sporesc potența masculină (mi s-a spus că sunt „Viagra naturală”), mie nu-mi trebuia Viagra și am mâncat doar o turturea.

După prânz în cort a intrat un vânător cu codobatura galbenă pe care o văzusem țopăind pe nisip. Moartă, părea

și mai mică decât atunci când era vie. „Biata de ea”, a spus un alt vânător, stârnind un râs general. Gluma era destinată occidentalului.

Deoarece acum călătoria prin deșertul egiptean se face mai degrabă cu camionul decât cu cămila, practic orice copac sau tufiș de o mărime rezonabilă, oricât ar fi de izolat, poate fi vizitat de vânători în timpul perioadei de vârf din toamnă. În unele zone grangurii aurii sunt o captură rentabilă, fiind vânduți unor intermediari care îi congelează și îi vând, la rândul lor, în statele din Golful Persic. Totuși beduinii mănâncă aproape toată captura sau o oferă prietenilor și vecinilor. În amplasamente importante, cum este oaza Al Maghrah, unde vânătorii se adună cu zecile, un singur vânător poate ucide peste cincizeci de granguri într-o singură zi.

Am vizitat Al Maghrah către finalul sezonului, dar momeala pentru granguri (care constă de obicei într-un mascul mort, înfipt într-un băț) încă mai atrăgea destule păsări, iar gloanțele vânătorilor rareori dădeau greș. Dat fiind numărul mare de vânători, părea foarte posibil ca în fiecare an să fie împușcați cinci mii de granguri doar în acel loc. Și, cum în deșert mai există alte câteva zeci de locuri de vânătoare, iar pasărea aceasta este un vânat apreciat de-a lungul întregii coaste egiptene, pierderile suferite de specie în Egipt reprezintă un procent semnificativ din populația europeană de două sau trei milioane de perechi bune de prăsilă. Distracția pe seama unei specii frumos colorate, bine răspândită atât vara, cât și iarna, este astfel monopolizată în fiecare septembrie de un număr relativ mic de vânători amatori bine hrăniți, aflați în căutare de Viagra naturală. Și, cu toate că unii s-ar putea să folosească arme fără permis ca să ucidă grangurii, ceilalți nu încalcă absolut nici o lege egipteană.

În oază m-am întâlnit și cu un păstor prea sărac ca să aibă vreo armă. El și fiul lui de zece ani se bazau în schimb pe patru plase atârinate peste copaci și prindeau în general păsări mai mici, precum muscarii, sfrânciocii și lăcarii. Așadar, fiul a fost tare emoționat când a reușit să încolțească într-una din plase un grangur superb colorat în auriu și negru. S-a întors în goană la tatăl său – „Un grangur!” a strigat el mândru – și i-a tăiat gâtul cu un cuțit. Peste câteva clipe un grangur femelă a țâșnit ca o săgeată foarte aproape de noi și eu m-am întrebat dacă nu era cumva partenera îndurerată a masculului mort. Fiul de păstor a mânănat-o către un palmier acoperit cu plasă, dar pasărea a evitat copacul în ultima secundă și a luat-o către deșert, zburând înspre sud. Băiatul a fugit în urma ei, suduind: „Arză-te-ar focul!”

Majoritatea beduinilor cu care am vorbit mi-au spus că nu omoară specii indigene, cum sunt pupezele și turturelele de Senegal. Totuși, la fel ca alți vânători mediteraneeni, ei consideră că toate speciile migratoare sunt bune de vânat – „Nu sunt păsările noastre”, cum le place albanezilor să spună. Deși toți vânătorii egipteni pe care i-am întâlnit au recunoscut că în ultimii ani numărul păsărilor migratoare a scăzut, doar câțiva au recunoscut că vânătoarea excesivă ar putea juca un rol în asta. Unii vânători dau vina pe schimbările climatice. O teorie extrem de populară este aceea că numărul tot mai mare de lumini electrice de pe coastă alungă păsările. (De fapt luminile mai degrabă le atrag.) Dar acest declin provoacă doar regret, nu și îngrijorare. Ghidul meu prin deșert, originar din Cairo, mi-a

povestit că după ce beduinii vânaseră dropia gulerată până ce ea dispăruse din zonă – contrar principiului lor declarat de a lăsa păsările indigene în viață –, acestora le părea sincer rău că dispăruse. „Nu-i vorba că nu le pasă”, mi-a spus el. „Dar dacă dropia ar apărea iarăși pe aici, ar vâna-o din nou.”

În Egipt educația și activismul de mediu sunt lăsate cu precădere în seama câtorva organizații non-guvernamentale precum Conservarea Naturii din Egipt (care mi-a oferit sprijin pentru scrierea acestei povestiri). Grupurile europene care militează pentru protecția păsărilor trimit sume importante de bani și numeroși activiști în Malta și în alte puncte fierbinți din Europa unde sunt ucise păsări migratoare, dar situația din Egipt, care este mai gravă decât în oricare alt loc din Europa, este în general ignorată. Asta probabil că reprezintă opusul lui „Nu sunt păsările noastre”: *Nu sunt vânătorii noștri*. Dar ruptura politică și culturală dintre Occident și Orientul Mijlociu este și ea descurajatoare. Mesajul de bază al „educației” ecologice este, inevitabil, acela că egiptenii ar trebui să înceteze să mai facă ceea ce au făcut dintotdeauna, iar îngrijorările unei națiuni pasionate de păsări, cum este Anglia, a cărei colonizare a Egiptului este în continuare un motiv de resentimente, par la fel de absurde și săcâitoare cum le-ar părea unor țărani din Mississippi Societatea Regală pentru Protejarea Pisicii-de-Mare.

Majoritatea orășelelor egiptene de coastă au piețe de păsări unde o prepeliță poate fi cumpărată cu doi dolari, o turturea cu cinci, un grangur cu trei, iar păsările mici cu câțiva bănuți. La marginea unui astfel de orășel, El Daba, am vizitat ferma unui bărbat cu barbă albă care avea o afacere cu păsări atât de extinsă, încât chiar și după ce familiile celor șase fii ai lui luau cât le trebuia, tot mai